

WICEPREZES RADY MINISTRÓW
MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
prof. dr hab. Piotr Gliński

Warszawa, 01 lutego 2022 r.

DRK.740.4.2022.AS

Pan
Robert Bąkiewicz
Prezes Stowarzyszenia
Roty Marszu Niepodległości

Szanowny Panie Prezesie,

Z satysfakcją przyjąłem Pana korespondencję z 18.01.2022 r. i przedstawiony w niej postulat organizacji wystawy dot. zagrabionych – i do tej pory nie odzyskanych – dóbr kultury. To z jednej strony potwierdzenie, że działania, zarówno restytucyjne, jak i promocyjne prowadzone przez kierowany przeze mnie resort, przynoszą oczekiwany skutek, z drugiej – dowód, że decyzja o wyodrębnieniu oddzielnego Departamentu Restytucji Dóbr Kultury jest zasadna i wychodzi naprzeciw społecznym oczekiwaniom.

Jednym z podstawowych zadań nowego Departamentu jest – obok badania strat wojennych, ich poszukiwania i restytucji – popularyzacja tematyki dóbr kultury utraconych przez Polskę w wyniku II wojny światowej. Popularyzacja ta prowadzona jest zresztą systematycznie od wielu lat i różnymi narzędziami. Do najważniejszych z nich należą: wystawy poświęcone dziełom utraconym i odzyskanym, publikacje z zakresu strat wojennych i restytucji dóbr kultury oraz współpraca merytoryczna przy projektach zewnętrznych, takich jak cykl filmów „Muzeum Utracone” czy filmy dokumentalne o zaginionych dziełach produkowane we współpracy z Telewizją Polską.

Najbardziej zbliżona do inicjatywy, którą Pan postuluje, jest wystawa plenerowa „Utracone oblicza”. Wystawa ta popularyzuje wizerunki wybranych najcenniejszych portretów zaginionych z polskich kolekcji. Prezentowana była trzykrotnie w Warszawie:

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Administratora oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

w 2019 roku w **Łazienkach Królewskich**, w 2020 roku ponownie w Łazienkach oraz na **Stadionie Narodowym**. W 2021 roku pokazywana była także w **Jaworznie**, obecnie (od jesieni 2021 do wiosny 2022) trwa jej pokaz w **Koninie**, zaplanowane są kolejne pokazy, np. w Inowrocławiu.

Wystawa plenerowa „Wielcy Nieobecni”, również poświęcona polskim stratom wojennym z zakresu sztuk pięknych, miała z kolei swoją premierę jesienią 2015 roku, kiedy została udostępniona zwiedzającym na dziedzińcu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa. Od listopada do końca 2017 r. wystawa była eksponowana w postaci 11 plasz tematycznych w języku holenderskim **na terenie Ambasady RP w Hadze (Holandia)**. Przy tej okazji odbyło się również spotkanie wokół książki „Obrońca skarbów. Karol Estreicher w poszukiwaniu zagrabionych dzieł sztuki” oraz panel na temat polskich starań na rzecz odzyskiwania zagrabionych dzieł sztuki.

Jesienią 2015 r. w miejscowości **Zell am See (Austria)** eksponowana była wystawa plenerowa „Polskie skarby na zamku Fischhorn – historia niedokończona”. Ekspozycja powstała przy współpracy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ambasady RP w Wiedniu oraz władz Landu Ziemia Salzburska. Otwarcie wystawy towarzyszył pokaz filmu z cyklu „Muzeum Utracone” poświęcony polskiemu obrońcy skarbów Bohdanowi Urbanowiczowi. Wystawa prezentowała losy polskich zabytków wywiezionych z Warszawy i złożonych na zamku Fischhorn, pokazywała także zaginione obiekty, będące wciąż przedmiotem poszukiwań, oraz dzieła sztuki, które w ostatnich latach udało się odzyskać.

Cykliczne wystawy „Utracone / Odzyskane” są realizowane od 2015 roku m.in. w Galerii Kordegarda przy współpracy z Narodowym Centrum Kultury. Prezentowane są na nich wybrane dobra kultury odzyskane dzięki działaniom restytucyjnym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pierwsza wystawa w 2016 roku ukazywała losy obrazu Francesco Guardiego „Schody pałacowe”. Następnie udostępniono publiczności odzyskany obraz pędzla Anny Bilińskiej „Murzynka”. Kolejna wystawa prezentowała trzy obrazy Aleksandra Gierymskiego: „Żydówka z pomarańczami”, „Popiersie mężczyzny w renesansowym stroju”, „Chłopiec niosący snop”. Prezentowano tam również popiersie „Diany” dłuta Jean-Antoine'a Houdona. Ostatnia wystawa z cyklu „Utracone / Odzyskane” odbyła się w 2021 roku i przybliżyła publiczności historię obrazu Marcina Zaleskiego „Wnętrze katedry w Mediolanie”, który w 2019 roku powrócił do zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Cykl wystaw „Utracone / Odzyskane” ma na celu nie tylko prezentację odzyskanych obiektów. Wystawy każdorazowo opowiadają też o stratach poniesionych przez Polskę w wyniku II wojny światowej, o działaniach restytucyjnych MKiDN, prezentują wizerunki innych dzieł sztuki danego artysty, które wciąż są zaginione i poszukiwane. Departament Restytucji Dóbr Kultury wspólnie z Narodowym Centrum Kultury ma w planach kolejne wystawy w ramach cyklu „Utracone / Odzyskane”.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego również co roku wydaje tematyczny kalendarz popularyzujący wizerunki dóbr kultury utraconych z polskich kolekcji w wyniku II wojny światowej. Kalendarz jest dwujęzyczny, polsko-angielski. Motywem przewodnim tegorocznego kalendarza są straty wojenne ze zbiorów warszawskich, zarówno publicznych, jak i kościelnych. Kalendarz jest bezpłatnie dystrybuowany w Polsce i zagranicą wśród muzealników, antykwariuszy, pracowników domów aukcyjnych, badaczy, historyków sztuki, pracowników służb mundurowych, współpracowników Departamentu, mediów. Kalendarz cieszy się co roku dużym uznaniem. Wydawany w nakładzie 1200–1500 egzemplarzy trafia każdorazowo do najważniejszych instytucji muzealnych oraz zajmujących się badaniami proveniencyjnymi w Polsce i na świecie.

MKiDN wydaje również liczne publikacje z zakresu strat wojennych i restytucji. W latach 90. były to głównie katalogi polskich strat wojennych. W ostatnim czasie ukazały się natomiast książki tematyczne poświęcone konkretnym zagadnieniom z zakresu strat wojennych i restytucji, m.in. 3-tomowa, dwujęzyczna książka Romana Olkowskiego „Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie (1860–1940, 1948). Zarys historyczny i katalog zbiorów” (2020) oraz „Status ruchomych dóbr kultury na ziemiach odzyskanych w prawie międzynarodowym i prawie krajowym” Bartłomieja Sierżputowskiego (2021). Obecnie trwają prace nad publikacją o stratach wojennych mieszkańców Warszawy. Publikacje MKiDN z zakresu strat wojennych są zawsze dystrybuowane bezpłatnie do najważniejszych ośrodków zajmujących się badaniami proveniencyjnymi, muzeów, instytutów badawczych zarówno w kraju, jak i zagranicą.

Przez 10 lat MKiDN było również zaangażowane w realizowany z wieloma podmiotami projekt multimedialny „Muzeum Utracone”. Co roku, w ramach projektu, powstawały filmy, które w nowatorski sposób przybliżają historię utraconych dzieł sztuki i ich wojenne losy. Premiera każdego z nich miała miejsce w przestrzeni miejskiej podczas Nocy Muzeów. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawowało pieczę nad stroną merytoryczną projektu. Filmy powstające wraz z każdą edycją projektu „Muzeum Utracone”, prezentowane były również na mniejszych pokazach odbywających się w całej Polsce – płyta z materiałami

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Administratora oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

wysłana była łącznie do ponad 600 muzeów i służyła do działań oświatowych przez cały rok, wzbogacając ofertę kulturalną tych instytucji.

„Zaginione skarby” to z kolei cykl filmów animowanych zrealizowanych przez Telewizję Polską we współpracy z MKiDN o dziełach sztuki zrabowanych z polskich muzeów podczas II wojny światowej. Poszczególne odcinki przybliżają w ciekawej konwencji historię utraconych dzieł. Filmy można obejrzeć w TVP Kultura oraz na platformie vod.tvp.pl.

Popularyzacja tematyki strat wojennych i restytucji, prezentowanie wizerunków utraconych obiektów, musi odbywać się w sposób systematyczny, etapowy, na wielu różnych płaszczyznach, z wykorzystaniem różnych mediów (wystawy, publikacje, filmy itd.). Wszystkie te działania są przez MKiDN od lat i na bieżąco prowadzone.

Straty wojenne w zakresie ruchomych dóbr kultury z polskich kolekcji publicznych, prywatnych i kościelnych są ogromne i wciąż trudne do precyzyjnego oszacowania. Prowadzona przez MKiDN baza strat wojennych zawiera ponad 64 tysiące rekordów i jest na bieżąco uzupełniana. Przy tym zawiera ona tylko obiekty udokumentowane, w większości takie, których wizerunki się zachowały. Zaprezentowanie na raz w ramach jednej ekspozycji 64 tysięcy utraconych obiektów jest niemożliwe.

Dziękuję za Pana inicjatywę w zakresie restytucji dóbr kultury. Mogę zapewnić, że będziemy nadal doskonalić formy prezentacji tej ważnej tematyki, szczególnie za granicą. Poruszamy również te tematy w polityce zagranicznej – m.in. z Niemcami i Federacją Rosyjską.

Z wyrazami szacunku

Piotr Gliński